

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผลการวิจัยโดยสรุป และข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแยกสรุปได้เป็นสี่ประเด็นหลัก คือ ประเด็นสภาพทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือน ประเด็นปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ประเด็นปัจจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมและการให้บริการในชุมชน และประเด็นความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคไข้เลือดออก

5.1.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือน

จากการสำรวจครัวเรือนตัวอย่างในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 200 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนในเขตเทศบาลจำนวน 77 ครัวเรือน นอกเขตเทศบาลจำนวน 123 ครัวเรือน ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 54 มีอายุมากกว่า 44 ปี เพศหญิงมากกว่าเพศชายประมาณสองเท่า ร้อยละ 75.0 ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์อยู่กับคู่สมรส ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จบการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายถึงร้อยละ 65.5 และทำกิจการส่วนตัวมาแล้วเฉลี่ย 10.8 ปี โดยมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือนถึงร้อยละ 45.0 ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4.5 คน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสมาชิก 5 คน จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของครัวเรือนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลไม่แตกต่างกัน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เคยเป็นโรคไข้เลือดออกเฉลี่ย 0.3 คน ในขณะที่ครัวเรือนใกล้เคียงของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีสมาชิกเคยเป็นโรคไข้เลือดออกเฉลี่ย 0.7 คน โดยที่สมาชิกในครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เคยเป็นโรคไข้เลือดออกสูงสุด 2 คน ส่วนสมาชิกในครัวเรือนใกล้เคียงของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เคยเป็นโรคไข้เลือดออกสูงสุดถึง 8 คน

5.1.2 ปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

จากการสำรวจครัวเรือนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเพาะพันธุ์ยุง พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 57.0 มีบ้านอยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว รูปแบบบ้านของประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลมีความแตกต่างกัน ชุมชนรอบบ้านของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 66 เป็นชนบทที่มีประชาชนอาศัยอยู่น้อยกว่าชุมชนละ 2,000 คน วัสดุที่ใช้สร้างบ้านของคนในชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 69.0 เป็นอิฐฉาบด้วยซีเมนต์ ส่วนระยะทางจากบ้านผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ถึงหน่วยบริการสาธารณสุขส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 93.5 มีบ้านอยู่ห่างจากหน่วยบริการสาธารณสุขไม่เกิน 5 กิโลเมตร เมื่อพิจารณาถึงสัตว์เลี้ยงขนาดใหญ่ในครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงอย่างดีอีกปัจจัยหนึ่งพบว่า ครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 92.0 ไม่มีสัตว์เลี้ยงขนาดใหญ่ แต่มี 1 ครัวเรือนที่มีสัตว์เลี้ยงขนาดใหญ่ถึง 20 ตัว และเมื่อทำการเปรียบเทียบปัจจัยเกี่ยวกับ ขนาดชุมชน วัสดุที่ใช้สร้างบ้าน ระยะทางจากบ้านถึงหน่วยบริการสาธารณสุข สัตว์เลี้ยงขนาดใหญ่ ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่าปัจจัยทั้งสิ้นในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลไม่มีความแตกต่างกัน

การศึกษาครั้งนี้มีภาชนะและแหล่งเก็บกักน้ำที่ทำการสำรวจทั้งสิ้น 29 ชนิด เป็นภาชนะที่อยู่ภายในบ้าน 10 ชนิด และแหล่งเก็บกักน้ำภายนอกบ้าน 19 ชนิด ภาชนะภายในบ้านที่สำรวจพบมีอยู่ในเกือบทุกครัวเรือนคือ ภาชนะเก็บน้ำในห้องสุขา รองลงมาคือบ่อซีเมนต์เก็บน้ำในห้องน้ำ โถงน้ำดื่ม จานรองขาตู้กับข้าว ก่องใส่น้ำทิ้งหลังตู้เย็น แจกัน อ่างน้ำ ภาชนะเลี้ยงต้นไม้ กุหลาบและก่องรับน้ำทิ้งของเครื่องทำความเย็น คิดเป็นร้อยละ 82.5, 80.5, 71.5, 36.5, 34.5, 22.0, 13.0, 9.5, 7.5 และ 7.5 ของครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนภายนอกบ้านสำรวจพบแหล่งเก็บกักน้ำที่เป็นปัจจัยเสี่ยงจำนวน 19 ชนิด 10 ลำดับแรกที่พบตามครัวเรือนมากที่สุดได้แก่ หลุมบ่อที่มีน้ำขัง ยางรถยนต์ ต้นไม้ที่มีน้ำขัง เศษวัสดุที่มีน้ำขัง ต้นกล้วย กะลามะพร้าว ก่องโลหะ/พลาสติก กระป๋อง กาบใบไม้/กาบหมาก คลอง/หนอง/บึง คิดเป็นร้อยละ 73.0, 72.0, 64.5, 62.0, 62.0, 59.0, 58.5, 56.5, 55.5 และ 47.0 ของครัวเรือนที่เป็นตัวอย่าง

ในส่วนของการทำความสะอาดภาชนะหรือการเปลี่ยนน้ำภาชนะที่สำรวจพบ และต้องมีการทำความสะอาดหรือเปลี่ยนน้ำในภาชนะ จำนวน 14 ชนิด ปรากฏว่ามีการทำความสะอาดหรือเปลี่ยนน้ำ ภาชนะเก็บน้ำในห้องสุขาประมาณ 2.5 วันต่อสัปดาห์ บ่อซีเมนต์เก็บน้ำในห้องน้ำ

1.8 วันต่อสัปดาห์ ภาชนะใส่น้ำให้สัตว์เลี้ยง 1.67 วันต่อสัปดาห์ โถงน้ำ 1.2 วันต่อสัปดาห์ งานรองขาตู้กับข้าว 0.42 วันต่อสัปดาห์ กล่องใส่น้ำทิ้งหลังตู้เย็น 0.32 วันต่อสัปดาห์ อ่างน้ำทั่วไป 0.28 วันต่อสัปดาห์ แจกัน 0.26 วันต่อสัปดาห์ ภาชนะเลี้ยงต้นไม้ 0.2 วันต่อสัปดาห์ กล่องรับน้ำทิ้งของเครื่องทำความเย็น 0.16 วันต่อสัปดาห์ कुลเลอร์ 0.14 วันต่อสัปดาห์ งานรองกระถางต้นไม้ 0.28 วันต่อสัปดาห์ ภาชนะปลูกต้นไม้ 0.07 วันต่อสัปดาห์ และทำความสะอาดกระถางบัว 0.06 วันต่อสัปดาห์

5.1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมและการให้บริการในชุมชน

กิจกรรมและการได้รับบริการในชุมชนซึ่งดำเนินการโดยครัวเรือนเอง และ/หรือเป็นการบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ครัวเรือนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.0 ได้รับบริการน้ำประปาจากการประปา โดยเฉลี่ย 4.3 ครั้งต่อสัปดาห์ ครัวเรือนที่ไม่ได้รับบริการจะใช้น้ำจากน้ำบ่อ น้ำบาดาลและน้ำฝน ครัวเรือนร้อยละ 55.5 ได้รับบริการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับบริการเฉลี่ย 3.2 ครั้งต่อสัปดาห์ ครัวเรือนที่ไม่ได้รับบริการจะดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยเองโดยการเผาหรือขุดหลุมฝัง กรณีการใช้เครื่องไฟฟ้าตัดหญ้า ครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.5 ไม่มีและไม่ได้ใช้เครื่องไฟฟ้าตัดหญ้า ส่วนการรณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลายในชุมชนและการมีอาสาสมัครแนะนำการกำจัดยุง ปรากฏว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 67.0 มีเจ้าหน้าที่ของรัฐและอาสาสมัครมารณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลาย โดยเฉลี่ย 0.13 ครั้งต่อสัปดาห์ และร้อยละ 65.5 มีอาสาสมัครแนะนำการกำจัดยุง โดยเฉลี่ย 0.10 ครั้งต่อสัปดาห์ ในขณะที่มีครัวเรือนร้อยละ 33.0 ไม่เคยมีการรณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลาย และอีกร้อยละ 34.5 ไม่เคยมีอาสาสมัครแนะนำการกำจัดยุง

สำหรับการใช้สารเคมีกำจัดยุงในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 56.5 ไม่ใช้สารเคมีกำจัดยุง ครัวเรือนเหล่านี้กำจัดยุงโดยใช้พัดลมไต่ยุง และใช้ไม้ตียุง ครัวเรือนร้อยละ 60.0 ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีการใช้ควันไฟจากการเผาขยะไต่ยุงโดยเฉลี่ย 0.07 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนการมีมุ้งลวดหรือมุ้งกันยุงนั้นครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.0 มีมุ้งลวดหรือมุ้งกันยุง นอกจากนั้นแล้วครัวเรือนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีการกำหนดเวลาในการปิดประตูและหน้าต่างบ้านสูงถึงร้อยละ 91.0

กิจกรรมและการได้รับบริการของชุมชนเกี่ยวกับการบริการน้ำประปา การบริการ

กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การใช้เครื่องไฟฟ้าดีกยุง การรณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลาย และการมีอาสาสมัครแนะนำการกำจัดยุง ขึ้นอยู่กับการตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ในขณะที่การใช้สารเคมีกำจัดยุงในครัวเรือน การใช้ควันไฟจากการเผาขยะใส่ยุง การมีมุ้งลวดหรือมุ้งกันยุง และการกำหนดเวลาในการปิดประตูและหน้าต่างบ้าน ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลไม่มีความแตกต่างกัน

5.1.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคไข้เลือดออก

จากการศึกษาการจำแนกประเภทครัวเรือนในเขต และนอกเขตเทศบาล โดยอาศัย ฟังก์ชันการจำแนก ปรากฏว่ามีตัวแปร 7 ตัวแปร ได้แก่ รูปแบบบ้าน ขนาดชุมชน วัสดุที่ใช้สร้างบ้าน จำนวนวันทำความสะอาดกล่องใส่น้ำทิ้งหลังตู้เย็น จำนวนวันเปลี่ยนน้ำภาชนะใส่น้ำให้สัตว์เลี้ยง การมีกล่องโลหะหรือกล่องพลาสติกครอบบ้าน การมีถังรองรับน้ำฝน เป็นตัวแปรที่สามารถจำแนกพฤติกรรมของประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลได้อย่างชัดเจนด้วยความสามารถในการจำแนกได้ถูกต้องถึงร้อยละ 88.7 นั่นคือ เมื่อทราบถึงการมีอยู่ของปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นพฤติกรรมของประชาชนในเขตเทศบาลหรือนอกเขตเทศบาล

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงกับการเกิดโรคไข้เลือดออกโดยอาศัย การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่ามี 3 ปัจจัย ได้แก่ จำนวนกาบใบไม้/กาบหมาก จำนวนครัวเรือนที่อยู่ใกล้สุสาน และจำนวนรองขาตุ๊กกับข้าว ที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และสามารถใช้อธิบายการเกิดโรคไข้เลือดออก โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยเป็น 0.838, -0.535, -0.432 และได้ตัวแบบการถดถอยที่เหมาะสมที่ใช้อธิบายการเกิดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่นี้ โดยอาศัยปัจจัยทั้ง 3 ตัว ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรของการเกิดโรคไข้เลือดออกได้ 52.9 % และมีสมการการถดถอยเป็นดังนี้ $y = 68.3763 + 0.838x_1 - 0.535x_2 - 0.432x_3$ เมื่อ y แทนอัตราการเกิดโรคไข้เลือดออก x_1 แทนจำนวนกาบใบไม้หรือกาบหมาก x_2 แทนจำนวนครัวเรือนที่อยู่ใกล้สุสาน และ x_3 แทนจำนวนรองขาตุ๊กกับข้าว

จากตัวแบบแสดงให้เห็นว่า จานรองขาตู้กับข้าวและจำนวนครัวเรือนที่อยู่ใกล้สุสาน มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการเกิดโรคไข้เลือดออก ส่วนกาบใบไม้หรือกาบหมาก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตราการเกิดโรคไข้เลือดออก ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการศึกษาวิจัยที่นำเสนอในบทก่อนแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน นักวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการวางแผน การป้องกันและการควบคุมการเกิดและการแพร่กระจายของโรคไข้เลือดออก ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน

1. ผลการศึกษาวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคไข้เลือดออก ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเสี่ยงที่ทำการศึกษาคือ เป็นพฤติกรรมที่ประชาชนได้ปฏิบัติและสั่งสมมาอย่างยาวนานอาจจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ยังผลให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายอันเป็นพาหะสำคัญที่นำโรคไข้เลือดออกมาสู่คน ดังนั้นหากประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงเรื่องนี้และร่วมมือกันในการไม่ก่อให้เกิดภาชนะที่มีน้ำขัง หรือแหล่งเก็บกักน้ำ อันเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่สำคัญแล้ว การระบาดของโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช น่าจะลดลงได้อย่างแน่นอน

2. เนื่องจากแหล่งเก็บกักน้ำที่เป็นทั้งภาชนะเก็บกักน้ำไว้ดื่มหรือใช้ในครัวเรือน และเป็นแหล่งเก็บกักน้ำทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกบ้านล้วนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ดังนั้นเมื่อจำเป็นต้องมีภาชนะหรือแหล่งเก็บกักน้ำเหล่านี้ สมาชิกของครัวเรือนที่ใช้สิ่งเหล่านี้อยู่ ควรได้ช่วยกันดูแลไม่ให้ภาชนะหรือแหล่งเก็บกักน้ำเหล่านี้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง โดยการหมั่นทำความสะอาดหรือเปลี่ยนน้ำหรือหากพบเห็นสิ่งกักน้ำได้มีน้ำขังอยู่และไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว ก็ควรเทน้ำทิ้งแล้วคว่ำสิ่งของเหล่านั้นเสีย เพื่อเป็นการลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงได้แนวทางหนึ่ง

3. เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า จำนวนกาบใบไม้/กาบหมาก ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้อัตราการเกิดโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้น กาบใบไม้หรือกาบหมากเป็นแหล่งเก็บกักน้ำที่อยู่กับธรรมชาติ ในป่าในสวน หรือบริเวณที่มีต้นไม้ต้นหมากเป็นแหล่งเก็บกักน้ำที่มีอาหารที่เหมาะสมและ

เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของยุง ดังนั้นสมาชิกในชุมชนหากพบเห็นกาบใบไม้/กาบหมาก ก็ควรจะทำลายหรือจัดการไม่ให้เป็นที่แหล่งเก็บกักน้ำ อันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย

1. การศึกษาวิจัยที่สำคัญในระยะเวลาอันใกล้นี้ น่าจะเป็นงานวิจัยในลักษณะเดียวกันที่ควรดำเนินการในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชและทุกจังหวัดในภาคใต้ อันเนื่องจากทุกอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก และทุกจังหวัดในภาคใต้มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกโดยภาพรวมอยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศ

2. การสำรวจลูกน้ำยุงลายเพื่อระบุถึงดัชนีบ่งชี้ความเสี่ยงของการเกิดโรคไข้เลือดออก ควรจะมีการดำเนินการทุกปี เพื่อดูแนวโน้มของความเสี่ยง และเป็นแนวทางในการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกอีกทางหนึ่ง

3. การสำรวจและทำลายภาชนะซึ่งมีน้ำขังได้ ที่ไม่ใช้การแล้วและภาชนะที่มนุษย์ผลิตขึ้นจากวัสดุเหลือใช้ ควรดำเนินการในทุกพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะนอกจากจะเป็นการจัดการกับแหล่งเพาะพันธุ์ยุงแล้วผลพลอยได้คือการดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย

5.2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้มีการศึกษายืนยันการมีอยู่และการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ใดแล้ว หน่วยงานด้านสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรได้มีการร่วมมือกันกับชุมชนในการป้องกัน การเกิดและการแพร่ระบาดของโรคนี้โดยมีแนวทางการดำเนินการที่ควรจะเป็น ได้แก่ การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การป้องกันยุงกัด การควบคุมการระบาดของโรค และกำหนดนโยบายการควบคุมการเกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงให้ชัดเจนและมีการดำเนินการอย่างจริงจัง